

CÍLE LEKCE

- přemýšlí, k „čemu“ slouží člověku jeho emoce; uvažuje o jejich funkci
- zvažuje situace, ve kterých se rozhoduje spíše pomocí citu, a naopak které raději rozumově zdůvodňuje
- uvědomuje si „emoční náboj“ různých slov a situací

POMŮCKY

- pohádka Rozum a štěstí
- losy pro dělení do skupin (pracovní arch)

1. Komunitní kruh. Vyučující přečte¹/pustí² (časová stopa 00:33:04 – 00:35:42) začátek pohádky Jana Wericha Rozum a štěstí.

Přes potok, ve kterém bouřila a řvala kalná voda po noční průtrži, vedla lávka. Kláda, na-polo ztrouchnivělá, kluzká a široká sotva na dvě dlaně. Uprostřed stáli dva muži, jeden s vlasy až na ramena, druhý s hlavou holou jak vejce. Musili na sebe hulákat, aby si rozuměli.

„Tak uhněte, nevidíte, že mi stojíte v cestě?“ povídá vlasatý.

Holohlavý na to: „Vy překážíte mně, abych mohl přejít na druhou stranu potoka.“

Vlasatý, který vypadal velmi mladě, se zasmál: „Tak couvněte, já přejdu a pak můžete jít po svém!“

„Proč necouváte vy?“ odpověděl holohlavý, postarší muž, střízlivě oblečený, něco mezi turistou a funkcionářem. „Mě lidi víc potřebují než vás, spěchám.“

„Hele, hele, to by se teprv vidělo, vašnosto! Po mně je poptávka, sire, jsem na roztrhání!“

„A kdo jste, vůbec?“

„Až po vás! Ale honem, nebo do vás šťouchnu a vezme si vás voda.“

„Mně říkají Rozum, jak vám?“

„A mně Štěstí.“

A tak pan Rozum a pánisko Štěstí stáli uprostřed lávky nad divokou vodou, křičeli na sebe a nerozuměli si. Až konečně Rozum ustoupil. Vycouval a stál teď se Štěstím na jednom břehu.

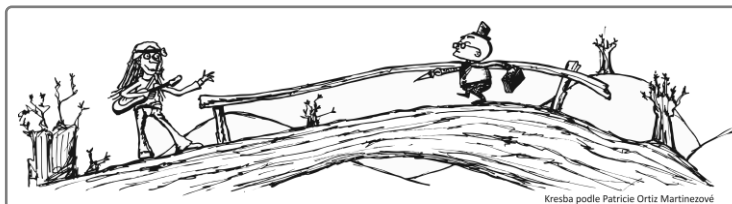
„No, a je to,“ povídá vlasatý, „a příště se nevytahujte, že vás lidi baštěj víc než mě!“

„O baštění nic nevím, mladíku, ale každý vám potvrdí, že bez Rozumu se žít nedá, leda zle.“

„Bez Štěstí, jste chtěl říct!“ „Bez Rozumu, jsem pravil.“ „Bez Štěstí!“ „Bez Rozumu!“

Otázky pro řízenou diskusi:

- Lze rozhodnout o tom, co je pro život člověka důležitější: zda rozum nebo city?
- Když se máte o něčem rozhodnout, dáváte častěji přednost rozumu (hledáte argumenty, zkoumáte důsledky) nebo spíše citu (rozhodnete se podle toho, jak situaci momentálně cítíte, bez ohledu jaký to může mít později dopad)?
- V příběhu zastupuje city člověka pan Štěstí. Jaké další city znáte?
- Jakou roli hrají city v životě člověka?³ Jak by vypadal den, ve kterém byste vůbec nevyjadřovali své city a jednali byste výhradně pomocí rozumu? Čím by bylo vaše chování jiné?
- Jak byste popsali chování člověka, o kterém se říká, že je bezcitný?
- V příběhu tentokrát Rozum ustoupil Štěstí. Kdy jste se vy nechali unést svými city a záměrně jste rozumu „přibouchli dveře“? Jak situace dopadla? Nelitovali jste?

¹ WERICH, Jan. *Fimfárum*. 8., rozš. vyd., v Albatrosu 3. Ilustrace Jiří Trnka. Praha: Albatros, 1997. 193 s.

² SÚKUP, David. *Fimfárum do třetice všeho dobrého 3D: Rozum a štěstí* [DVD]. Praha: Bioscop, 2011 [cit. 2012-02-03].

³ Hlavním úkolem emocí je naladit vnitřní stav jedince tak, aby dokázal co nejlépe reagovat na změny v jeho prostředí (vnější podněty); umožňují tak nejen fyzické ale i sociální přežití člověka.

In: STUHLÍKOVÁ, Iva. *Základy psychologie emocí*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007, 227 s.

1. Individuální práce.

- **Otázka.** Je vždy vhodné, aby rozum ustoupil našim citům tak, jak to bylo v pohádce?
- **Úkol.** Přemýšlejte, ve kterých situacích se rozhodujete spíše pomocí rozumu, a kdy dáte spíše na své city. Inspirujte se vlastní zkušeností, situace si vypište do pracovního sešitu.

Následuje společné sdílení a hodnotová reflexe, v rámci které vyučující přečte závěrečnou část příběhu Rozum a Štěstí:

No a co ještě zbývá pro poučení? Snad si připomenout, že rozum a štěstí velmi zřídka se sejdou. Rozum má rád upravené cesty, ukazatele směru, přehledné křižovatky a přehledná rozcestí. Štěstí se rádo fláká cestou necestou. Když je unavené, usedne na cokoliv, třeba na kravinec. Zato nerozum a neštěstí, to jsou nerozluční kumpáni.

- „Chodí“ opravdu rozum a city svou vlastní cestou, většinou nestejnou? Porovnejte situace, které jste si vypsalí.
- Jak vysvětlíte, že nerozum a neštěstí jsou naopak takřka nerozlučnou dvojicí? Najdete příklad z vlastního života?

2. Skupinová práce.

Pětičlenné skupiny vzniknou rozlosováním lístečků. Žákům neprozradíme přesnou indicii, podle které se mají seskupit, pouze oznámíme počet členů skupiny.

Skupiny jsou utvořeny pomocí slov s různým emočním nábojem:

Bába – babka – matka matky – babi – bábinka; Mařena – Máňa – Marie – Majka – Maruška; pekáč – vozítko – automobil – auták – bourák; žrát – dlabat – jíst – baštit – papinkat; fotr – táta – otec – tatka – tatínek; kydnout sebou - dřepnout si – posadit se – hačnout si.

Úkol. Seřadte slova podle citového zabarvení od nejpozitivnějšího po nejvíce negativní. Které slovo neneso žádné citové zabarvení, je neutrální?

- Popište situace, při kterých byste uvedená slova použili.
- Jak byste se v dané situaci cítili?
- Znáte ještě jiné podoby slov, se kterými pracuje vaše skupina? Zapište je do řádky podle „stupně“ citového zabarvení.

1. Vyučující přečte příběh Tajemství ráje.⁴

Jeden statný, sebevědomý, drsný voják navštívil malého mnicha. „Mnichu,“ řekl mu, „vysvětli mi, co je to peklo a co ráj!“ Mnich zvedl oči, podíval se na mocného válečníka a odpověděl s velikým opovržením: „Tobě mám vysvětlovat, co je to peklo a co je ráj? Tobě bych nemohl vysvětlit vůbec nic. Jsi špinavý a páchneš, ostří tvé dýky dávno zrezavělo. Jsi hanbou všech vojáků. Jdi, ať tě nevidím, nemohu tě snést.“

Voják se rozzuřil. Tvář mu vzteky zrudla, začal se chvět a nebyl schopen vydat hlásku. Tasil dýku a chystal se mnicha zabít.

„A to je peklo,“ zamumlal mnich.

To vojáka zastavilo. Najednou si uvědomil cit a odevzdanost tohoto malého opomíjeného mnicha. Vždyť on nabídl vlastní život, jen aby mu ukázal, co je peklo! Pomalu spustil dýku. V jeho duši se rozhostil mír a pocit vděčnosti.

„A toto je ráj,“ zamumlal mnich.

Otázky pro závěrečnou reflexi

- Ve kterých okamžicích jednal samuraj podle svého citového rozpoložení?
- Jednal v „zajetí“ citů po celou dobu?
- Co způsobilo, že samuraj dokázal svůj meč zastavit?

⁴ FERRERO, Bruno. *Příběhy pro potěchu duše*. 4. vyd. Překlad Dana Ovečková. Praha: Portál, 2006. s. 27.

2. Individuální práce (domácí). Úkolem žáků je doplnit emoce, které zpravidla prožívají v zadaných situacích⁵:

- mluví více lidí najednou,
- ve skupině řešíte zajímavou úlohu,
- někdo se ti posmívá,
- někdo tě pozorně poslouchá,
- někdo ti lže,
- někdo tě okrade,
- někdo tě pochválí,
- někdo tě ztrapní před celou třídou,
- někomu pomůžeš,
- rodiče ti nedovolí jít ven,
- nesmíš na počítač.

SEBEHODNOCENÍ dle sady kritérií

Kritéria	★ ★	★	☹
Diskuse o příběhu Rozum a štěstí Tajemství nebe	Zapojil/a jsem se do diskuse. Sdělil/a jsem alespoň dva své názory.	Zapojil/a jsem se do diskuse alespoň jedním svým názorem.	Do diskuse jsem se nezapojil/a, protože
Individuální práce Kdy se nechám unést svými city a kdy upřednostním rozum	Sepsal/a jsem situace, ve kterých spíš jednám podle svých citů a situace, kdy upřednostňuji rozumové myšlení.	Sepsal/a jsem různé situace, které jsem prožil/a; neumím zhodnotit, zda jsem jednal/a podle citu nebo rozumu	Úkol jsem nezpracoval/a, protože
Skupinová práce Citové zabarvení slov	Spolupracovali jsme. Správně jsme vyhodnotili citové zabarvení slov, ke každému jsme vymysleli situaci, při které bývá slova užito. Popsali jsme i situaci, jak se zřejmě cítí člověk, který dané slovo použije.	Spolupracovali jsme. Správně jsme vyhodnotili citové zabarvení slov. Jen k některým slovům jsme vymysleli situaci, při které bývá slova užito. U některých jsme popsali situaci, jak se zřejmě cítí člověk, který dané slovo použije.	Nespolupracovali jsme.
			Neodhadli jsme citové zabarvení slov.
			Nevymysleli jsme žádné situace, při kterých bývá daných slov užito.

⁵ ZDROJ: GOGOLOVÁ, Darina a kol. *Etická výchova pre 6. ročník ZŠ: súbor aktivít pre žiakov*. Bratislava: Orbis Pictus Istropolitana, 2009. s. 8.

BÁBA	BABKA	matka matky
BABI	BÁBINKA	mařena
maňa	marie	maJka
maruška	pekáč	VOZÍTKO
AUTOMOBIL	auťák	BOURÁK
ŽRÁT	DLABAT	JÍST
BAŠTIT	PAPINKAT	FOTR
TÁTA	OTEC	Taťka
TATÍNEK	KYDNOUT SEBOU	DŘEPNOUT SI
POSADIT SE	HAČNOUT SI	